

כנס קדמה "לשלב צדק חברתי בתכניות הלימוד שלנו" יום שלישי של הכנס

ד"ר גליה זלמנסון לוי - מכללת סמינר הקבוצים, אוניברסיטת בן גוריון

מהו צדק חברתי?

צדק חברתי הוא מצב שבו אין קשר בין הזהויות השונות שלנו לבין המשאבים החברתיים העומדים לרשותנו. זהו מצב בו יחסי הכוח והסדר החברתי הקיים לא עוברים כמות שהם מדור לדור כי אנשים יכולים לשנות את המיקום החברתי, כלכלי, פוליטי שלהם מדור לדור או במהלך חייהם. ההבניה החברתית היא כזאת שמאפשרת את הניעות הזו. את המעברים האלו. זאת אומרת שגם אם נולדתי עניה, באזור מרוחק, יהיו לי אותם שרותי בריאות בסיסיים כמו למי שנולדו מבוססים במרכז הארץ. זאת אומרת שגם אם אני ילדה בדואית בנגב, חינוך חובה חנים יהיה זמין לי ברמה טובה כל שאוכל להתקדם וללמוד עד האקדמיה.

צדק חברתי הוא מצב שבו זכויות אדם וזכויות חברתיות אינן מותנות בשייכות למעמד, לאום, גזע. החוק של מניעת יחסים זוגיים בקרב מהגרי עבודה ופליטים הוא חוק הפוגע בצדק החברתי כיוון שהוא קשור בין מאפייני זהות כמו מוצא, מעמד מדיני, כלכלי וכו' לזכות הבסיסית של זוגיות.

צדק חברתי הוא מצב בו יש כמה שפחות גזענות מבנית. כלומר כמה שפחות מנגנונים ממסדיים שמאפשרים ויוצרים גזענות. לדוגמא: הפנית יתר של ילדים ממוצא אתיופי לחינוך המיוחד. בעיה שכבר כולם מסכימה שצריכה להיפסק ורק השבוע התפרסם שמשרד החינוך לא מצליח לצמצם אותה.

צדק חברתי הוא מצב שבו כל הקבוצות, כל הזהויות, מיוצגות באופן שוויוני במוקדי הכוח, בצמתים של קבלת החלטות, בתוכניות הלימודים, בספרות הילדים, בפרסומות, בתקשורת בכלל. מבט מהיר בספרי ילדים ממחיש את גודל הבעיה. נסו לספור כמה מהדמויות הראשיות בספרי ילדים לבית ספר יסודי הם בנים וכמה בנות. התשובה דומה פחות או יותר לפערי השכר בין גברים ונשים במשק הישראלי, שהם כ- 30%.

אחת הבעיות המרכזיות במצב בו אין לנו צדק חברתי הוא ההתקבעות על המצב הקיים. המצב בו אותן קבוצות, ולא חשוב באיזה קריטריון נבחר, מחזיקות במירב המשאבים הציבוריים והסביבתיים, כולל אלו של הרוח והידע וההיסטוריה – המכונים הגמוניה, ורואים במצב זה את המובן מאליו. את השקוף. את זה שלא צריך אפילו לציין. ברבים מהקורסים שאני מלמדת כאשר אני מעלה את נושא הצדק החברתי, או הפערים, בין מזרחים לאשכנזים למשל. אומרים לי: אבל זה כבר לא ככה. פעם זה היה ככה. ואז אנחנו בודקות את נתוני העוני, ומסתכלות

בפרסומות, ובתוכניות הלימודים, ובנתוני הבגרות. שלא לדבר על האוניברסיטה. ובדקים מי המרצות והמרצים. ורואים שהאי צדק הזה עוד ממש כאן.

על כן עצם החשיפה של המנגנונים היוצרים מצב של אי צדק, הקריאה בשם של מה שאנחנו רואים, הקריאה הביקורתית של המציאות, אלו הם כבר צעד ראשון והכרחי לשינוי המצב הקיים.

השלב הבא הוא המשך ההתפתחות של התודעה הביקורתית שלנו בכך שנעבור לפעולה. שנהפוך לאקטיביסטיות. בכיתה ובחברה. בפעולות קטנות, בחיי היומיום, במשפטים שאנחנו ואמרות, בטקסטים שאנחנו מביאות, בפוסטרים שנתלה על הקיר, במוסיקה שנשמיע, בדיאלוג שלנו עם ילדים וילדות, ועם צוותים וקולגות.

שנהיה מוכנות מידי פעם לזהות עוולה שממש כבר אי אפשר להמשיך לשבת בכיסא מולה ונצא לאקט של מחאה במרחב הציבורי. עצומה, הפגנה, שלט, פעילות בארגון לשינוי חברתי.

ביומיים הראשונים עסקתם במפגש ביניכן לתוכניות הלימודים, התנסיתם בזיהוי המנגנונים שיוצרים את אי הצדק הבאים לידי ביטוי בתוכניות הלימודים והתנסיתם בשינוי שלהם על ידי הוספה, הורדה וארגון מחדש של הקיים.

היום נלך עוד צעד ונפגוש באופן ממשי את אלו שהם המרחב הציבורי. חלקם יוצרים ויוצרות העוסקים בנושאים הקרובים לליבם ולצדק חברתי, וחלקם אקטיביסטיות ואקטיביסטים בארגונים שמטרתם לשנות את החברה שלנו לחברה צודקת יותר. יש לכם היום את ההזדמנות למפגש פנים אל פנים כי כולם התאמצו ובאו הנה. הארגון לא היה פשוט כלל וכלל. ראשית היה התכנון של האירוע הזה. שדרש לא מעט תעוזה... לאחר מכן האיתור של הארגונים והיוצרים כך שיוצרו מפגשים מאפשרים, פתוחים, ואשר יתנו ייצוג רחב ביותר. זה לא כולם כמובן, זו טעימה. אבל טעימה מהטובים ביותר! השלב הבא היה השלב של יצירת הקשר וההסכמה להגיע. מכל הארץ, בזמן ומקום שאנחנו קבענו, למסגרת פעילות נתונה מראש ובהתנדבות. לא מובן מאליו בכלל והמון המון תודה על המאמצים והשותפות. אנו מצפות ומבקשות להתייחס לאירוע באותה רצינות והשתתפות. הוא אינטנסיבי, הוא עמוס, הוא מרתק. הוא יפגיש אתכן עם המוכר ועם הזר. כולכן ביקשתם להשתבץ בסדנאות מסוימות, השתדלנו ככל האפשר. לא תמיד קיבלתן את העדיפות הראשונה. אנא, הישארן במקומות ששובצתם. כל שיבוץ הוא הזדמנות, מתוכננת או שאינה כזאת, וכיוון שאנחנו יודעות שכל המפגשים יהיו מרתקים, כל שנותר הוא לפעול על פי התוכנית.